

БЕЛЕЖКИ

- ¹ Една част от извадките на Маркс от руските източници от този период са публикувани от Института по марксизъм-ленинизъм при ЦК на КПСС. Виж Архив Маркса и Енгелса, том XI (М., 1948), том XII (М., 1952), том XIII (М., 1955). — 10
- ² Имат се пред вид следните отчети: 1) „First Report from the Secret Committee on Commercial Distress; with the Minutes of Evidence. Ordered, by The House of Commons, to be Printed, 8 June 1848“; 2) „Report from the Secret Committee of The House of Lords appointed to Inquire into the Causes of the Distress which has for some Time prevailed among the Commercial Classes, and how far it has been affected by the Laws for regulating the Issue of Bank-Notes payable on Demand. Together with the Minutes of Evidence, and an Appendix. Ordered, by The House of Commons, to be Printed, 28 July, 1848 [Reprinted, 1857]“. — 11.
- ³ Имат се пред вид следните отчети: „Report from the Select Committee on Bank Acts; together with the Proceedings of the Committee, Minutes of Evidence, Appendix and Index. Ordered, by The House of Commons, to be Printed, 30 July, 1857“; „Report from the Select Committee on the Bank Acts; together with the Proceedings of the Committee, Minutes of Evidence, Appendix and Index. Ordered, by The House of Commons, to be Printed, 1 July, 1858“. — 11.
- ⁴ Енгелс не успял да изпълни намерението си да издаде „Теории за принадлежната стойност“ като четвърти том на „Капиталът“. През 1905—1910 г. те били издадени от К. Кауцки, но с редица произволни отклонения от авторския ръкопис, размествания и съкращения. Ново издание на „Теории за принадлежната стойност“ от Маркс беше осъществено на руски език през 1954—1961 г. от Института по марксизъм-ленинизъм при ЦК на КПСС. Виж К. Маркс. „Теории за принадлежната стойност“ (IV том на „Капиталът“), част I, част II, част III. — 11.
- ⁵ „*Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik*“ („Годишници по политическа икономика и статистика“) — двуседмично списание, основано през 1863 г. в Йена; от 1872 до 1890 г. излизало под редакцията на буржоазния икономист Конрад, от 1891 до 1897 г. — под редакцията на буржоазния икономист Лексис. — 12.

- 6 *Теория за „пределната полезност“* — вулгарна буржоазно-апологетична икономическа теория, възникнала през 70-те години на XIX в. в противовес на теорията за трудовата стойност на Маркс. Съгласно тази теория в основата на стойността лежи не обществено необходимият труд, а така наречената пределна полезност на стоката, отразяваща субективната оценка за полезността на стоката, която задоволява най-малко неотложната необходимост на купувачите. Според привържениците на теорията за „пределната полезност“, теорията за трудовата стойност била погрешна, тъй като всъщност цените не съвпадали със стойността и последната се определяла обикновено от случайни и несвързани с производството обстоятелства като например редкостта на стоката и други. Като едно от средствата за замаскиране експлоатацията на наемната работна сила при капитализма теорията за „пределната полезност“ е широко разпространена в съвременната буржоазна политическа икономия. — 13.
- 7 Виж W. Lexis. „Kritische Erörterungen über die Währungsfrage“. In: „Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft im Deutschen Reich“. Jahrgang V, Heft I, 1881, S. 87—132.
„Jahrbuch für Gesetzgebung, Verwaltung und Volkswirtschaft im Deutschen Reich“ („Годишник по законодателство, управление и народно стопанство в Германската империя“) — двуседмично списание, основано през 1871 г.; излизало под това заглавие от 1877 до 1912 г. под редакцията на буржоазния икономист Г. Шмолер в Лайпциг.
Биметализъм — парична система, при която функциите на пари се изпълняват едновременно от два метала — златото и среброто. — 14.
- 8 Има се пред вид статията на Акиле Лориа „Карл Маркс“, публикувана в „Nuova Antologia di scienze, lettere ed arti“. Roma, 1883, Aprile, p. 509—542.
„Nuova Antologia di scienze, lettere ed arti“ („Нова антология на науката, литературата и изкуството“) — италианско литературно-художествено и публицистично списание с либерална насока, излизало от 1886 до 1878 г. един път месечно във Флоренция, от 1878 до 1943 г. — два пъти месечно в Рим. — 21.
- 9 Лориа се ползвал от френското издание на I том на „Капиталът“, в което XI глава отговаря на IX глава от немското издание „Норма и маса на принадлежната стойност“. — 22.
- 10 Има се пред вид предговорът на Енгелс към II том на „Капиталът“ от К. Маркс (виж настоящото издание, т. 24, стр 21—22). — 22.
- 11 *Дулкамара* — действащо лице от операта на Доницети „Любовен еликсир“; образ на нехранимайко и шарлатанин.
Сганарел — действащо лице от комедията на Мوليер „Дон Жуан“, слуга на Дон Жуан; тип на ловък и страхлив нехранимайко. — 24.
- 12 Има се пред вид статията „Бележки към статията на г. Щибелинг: „Влиянието на концентрацията на капитала върху работната заплата и експлоатацията на труда“, публикувана в списание „Neue Zeit“, кн. 3 от 1887 г., S. 123—127.
„Die Neue Zeit“ („Ново време“) — политико-теоретично списание на германската социалдемократия, излизало в Щутгарт от 1883 до октомври 1890 г. всеки месец, от октомври 1890 до есента на 1923 г. — всяка седмица. От 1883 г. редактор на списанието бил К. Кауцки, от октомври 1917 г. до есента на 1923 г. — Г. Кунов. През 1885—1894 г. Енгелс публикувал в списанието редица статии, като постоянно помагал със съвети на редакцията на списанието и често я критикувал за допусканията в списанието отклонения от марксизма. От втората половина на 90-те години след смъртта на Енгелс в списанието започнали редовно

да се отпечатват статии на ревизионистите. През Първата световна война списанието стояло на центристка позиция, като фактически подкрепяло социалшовинистите. — 24.

- 13 Виж настоящото издание, т. 23, стр. 224—226. — 33.
- 14 Виж G. Ramsay. „An Essay on the Distribution of Wealth“. Edinburgh, 1836, p. 184. — 46.
- 15 Според господстващите през XVIII в. в химията възгледи се смятало, че процесът на горене се дължи на особено вещество — флогистон, което се намира в горящите тела и се отделя от тях при горенето. Но тъй като било известно, че при нажежаване на металите на въздуха теглото им се увеличава, привържениците на флогистонната теория се опитвали да припишат на флогистона физически безсмислено, отрицателно тегло. Несъстоятелността на тази теория доказал бележитият френски химик А. Л. Лавоазие, който обяснил правилно процеса на горенето като реакция на съединяване на горящото вещество с кислорода. За теорията за флогистона виж също предговора на Енгелс към II том на „Капиталът“ (настоящото издание, том 24, стр. 18—19). — 46.
- 16 През януари 1849 г. Прудон се опитал да основе „Народна банка“. Тази банка, с която Прудон възнамерявал по мирен начин да осъществи своя „социализъм“, свеждащ се до премахване на заемната лихва и въвеждане на безпарична размяна, при която производителят трябвало да получава пълния еквивалент на своя трудов доход, банкрутирала два месеца след основаването ѝ. Подробен критически анализ на възгледите на Прудон Маркс прави в произведението си „Нищетата на философията. Отговор на „Философия на нищетата“ от г. Прудон“ (виж настоящото издание, том 4, стр. 67—184). — 46.
- 17 Виж настоящото издание, том 23, стр. 233. — 46.
- 18 Виж настоящото издание, том 23, стр. 179—180, 719—721. — 48.
- 19 Виж настоящото издание, том 23, стр. 541—548. — 52.
- 20 Виж настоящото издание, том 23, стр. 344—345. — 52.
- 21 Маркс има пред вид онзи раздел на труда си „Теории за принадлежната стойност“, в който се прави критически анализ на възгледите на Малтус за нормата на принадлежната стойност (виж К. Маркс, „Теории за принадлежната стойност“. Част III, стр. 35—41). — 35.
- 22 Виж настоящото издание, том 23, стр. 328—331 — 59.
- 23 Виж настоящото издание, том 23, стр. 525—536. — 59.
- 24 Виж настоящото издание, том 24, стр. 309—314. — 80.
- 25 Виж настоящото издание, том 24, стр. 266—268. — 81.
- 26 Виж настоящото издание, том 24, стр. 309—325. — 84.
- 27 Виж настоящото издание, том 23, стр. 231—232. — 85.
- 28 Виж настоящото издание, том 24, стр. 311. — 86.
- 29 Виж настоящото издание, том 23, стр. 335—336. — 86.

- ³⁰ Маркс има пред вид следната книга: А. Уре. „The Philosophy of Manufactures: or, An Exposition of the Scientific, Moral, and Commercial Economy of the Factory System of Great Britain“. Second edition, London, 1835. — 92.
- ³¹ Виж настоящото издание, том 23, стр. 612. — 95.
- ³² Френският историк Ленге изказва тази хипотеза в книгата си: „Théorie des loix civiles, ou Principes fondamentaux de la société“. Tome II, Londres, 1767, livre V, chapitre XX. — 96.
- ³³ Виж настоящото издание, том 23, стр. 336—337. — 97.
- ³⁴ Има се пред вид подсказаната от идеите на социалистите утописти инициатива на работниците от град Рочдейл (Манчестерски промишлен окръг), основали през 1844 г. потребителско кооперативно дружество, наречено Дружество на справедливите пионери, което станало зародиш на работническото кооперативно движение в Англия и другите страни. — 97.
- ³⁵ Виж настоящото издание, том 23, глава VIII, стр. 243—312. — 98.
- ³⁶ „Killing no murder“ („да убиеш, още не значи, че си убиец“) — разпространен английски израз, който е взет от заглавието на изданието в средата на XVII в., през периода на английската буржоазна революция, памфлет „Killing no murder“. Неговият автор, левелерът Сексби, призовавал да бъде убит лорд-протекторът на Англия, Шотландия и Ирландия Оливер Кромвел като жесток тиранин и оправдавал това убийство. — 101.
- ³⁷ Съд на кралската скамейка — едно от върховните съдилища в Англия. Разглеждал наказателни и граждански дела и имал правото да ревизира решенията на редица по-низши съдилища. — 102.
- ³⁸ Виж настоящото издание, том 23, стр. 302—303. — 105.
- ³⁹ Виж настоящото издание, том 23, стр. 265—266. — 106.
- ⁴⁰ Имат се пред вид следните книги: А. Уре. „The Philosophy of Manufactures: or, An Exposition of the Scientific, Moral, and Commercial Economy of the Factory System of Great Britain“. Second edition, London, 1835; Ч. Баббидж. „On the Economy of Machinery and Manufactures“. London, 1832, p. 280—281. — 115.
- ⁴¹ Виж R. Torrens. „An Essay on the Production of Wealth“. London, 1821, p. 28 and sqq. (сравни К. Маркс. „Теории за принадлежната стойност“. Част III, стр. 87—105). — 118.
- ⁴² Виж D. Ricardo. „On the Principles of Political Economy, and Taxation“. Third edition, London, 1821, p. 131—138. — 118.
- ⁴³ Житни мита се събирали в Англия въз основа на така наречените житни закони (1815, 1822 и 1828 г.), с които се целело да се ограничи или забрани вносът на жито в интерес на едрите поземлени собственици. Борбата между промишлената буржоазия и поземлената аристокрация във връзка с житните закони завършила с отменяването им през 1846 г. Отменяването на житните закони било удар върху поземлената аристокрация и съдействувало за ускоряване развитието на капитализма в Англия. — 118.
- ⁴⁴ Законопроектът за десетчасовия работен ден, който бил валиден само за юношите и жените-работнички, бил приет от английския парламент на 8 юни 1847 г.

- и влязъл в сила на 1 май 1848 г. На практика обаче много фабриканти не го спазвали. По-подробно за това виж настоящото издание, т. 23, стр. 293 — 296. — 118.
- 45 Ch. Babbage. „On the Economy of Machinery and Manufactures“. London, 1832, p. 280—281. — 125.
- 46 D. Ricardo. „On the Principles of Political Economy, and Taxation“. Third edition, London, 1821, chapter II. — 126.
- 47 Виж настоящото издание, том 24, отдел III „Възпроизводство и обръщение на целия обществен капитал“. — 129.
- 48 *Памучният глад или памучната криза през 1861—1865 г.* — така се наричал извънредно големият недостиг на памук в памучната промишленост в Англия и някои други страни, предизвикан от прекратяването на доставките на памук от Америка поради блокирането на южните робовладелски щати от флота на северните щати през време на Гражданската война; памучният глад възникнал в навечерието на кризата на свръхпроизводство и се преплел с нея. По-голямата част от памучната промишленост в Европа била парализирана, което се отразило тежко върху положението на работниците. През 1862 г. в Англия спрели да работят три пети от всички предилни вретена и тъкачни станове, над 75 % от работниците в памучната промишленост две-три години били напълно или частично безработни. Бедственото положение на работниците се засилило поради лошите реколти в Европа в началото на 60-те години. — 133.
- 49 Виж настоящото издание, том 23, стр. 582 и сл. — 144.
- 50 *Национални работилници от 1848 г.* — форма на организиране обществени работи, главно изкопчийски, за безработните във Франция, възникнала след Февруарската революция от 1848 г. по силата на един декрет на френското временно правителство. С нея се целело да бъдат дискредитирани популярните по онова време сред работниците идеи на дребнобуржоазния социалист Луи Блан за организация на труда и, от друга страна, да бъдат използвани организираните по военному работници от националните работилници в борбата против революционния пролетариат. Тъй като провокационният план за разедняване на работническата класа не успял и заетите в националните работилници все повече се проиквали от революционните настроения, буржоазното правителство взело редица мерки за закриване на работилниците. Това предизвикало силно недоволство сред парижкия пролетариат и било един от поводите за започване на юнското въстание в Париж. След смазването му правителството на Кавеняк приело на 3 юли 1848 г. декрет за закриване на националните работилници. — 146.
- 51 Виж Rodbertus. „Soziale Briefe an von Kirchmann. Dritter Brief: Wiederlegung der Ricardo'schen Lehre von der Grundrente und Begründung einer neuen Rententheorie“. Berlin, 1851, S. 125. Подробен критически анализ на теорията за нормата на печалбата на Родбертус Маркс прави в „Теории за принадлежната стойност“. Част II, стр. 65—86. — 149.
- 52 Става дума за десета глава на книгата: A. Smith. „An Inquiry into the Nature and Causes of the Wealth of Nations“. Vol. I, London, 1776. — 152.
- 53 Виж настоящото издание, том 23, стр. 57. — 152.
- 54 Възгледите на Шербюлие за образуването на общата норма на печалбата се разглеждат специално от Маркс в „Теории за принадлежната стойност“ (виж К. Маркс. „Теории за принадлежната стойност“. Част III, стр. 376). — 171.

- ⁵⁵ Виж настоящото издание, том 23, стр. 233 и сл. — 173.
- ⁵⁶ Става дума за произведението на К. Маркс „Теории за принадлежната стойност (IV том на „Капиталът“)“. Виж бележка 4. — 181.
- ⁵⁷ *Закопи за постоянното местожителство* (settlement laws) — съществуващи от 1662 г. в Англия закони, по силата на които селскостопанските работници фактически били лишени от правото да се местят от едно място на друго. В тези закони, които от своя страна били съставна част от законите за бедните се предвиждало нуждаещите се селскостопански работници да бъдат връщани по решение на съда в родното им място и постоянното им местожителство. Като ограничавало свободата на работниците да се местят, законодателството създавало условия, които давали възможност на работодателите да намаляват до краен предел работната заплата на работниците. — 188.
- ⁵⁸ Имат се пред вид трудовете на Г. Л. Маурер: „Einleitung zur Geschichte der Mark-, Hof-, Dorf- und Stadt-Verfassung und der öffentlichen Gewalt“. München, 1854; „Geschichte der Markenverfassung in Deutschland“. Erlangen, 1856; „Geschichte der Fronhöfe, der Bauernhöfe und der Hofverfassung in Deutschland“. Bd. I—IV, Erlangen, 1862—1863; „Geschichte der Dorfverfassung in Deutschland“. Bd. I—II, Erlangen, 1865—1866; „Geschichte der Städteverfassung in Deutschland“. Bd. I—IV, Erlangen, 1869—1871.
L. H. Morgan. „Ancient Society or Researches in the Lines of Human Progress from Savagery, through Barbarism to Civilization“. London, 1877. — 191.
- ⁵⁹ Виж настоящото издание, том 23, стр. 191.
- ⁶⁰ D. Ricardo. „On the Principles of Political Economy, and Taxation.“ Third edition, London, 1821, p. 60—61. — 193.
- ⁶¹ Споменатите възгледи се изказват в следните трудове: D. Ricardo. „On the Principles of Political Economy, and Taxation“. Third edition, London, 1821, p. 60—61; H. Storch. „Cours d'économie politique, ou Exposition des principes qui déterminent la prospérité des nations“. Tome II, St.-Petersbourg, 1815, p. 78—79 (по този въпрос виж също К. Маркс. „Теории за принадлежната стойност“. Част II, стр. 98). — 197.
- ⁶² Th. Corbet. „An Inquiry into the Causes and Modes of the Wealth of Individuals; or the Principles of Trade and Speculation Explained“. London, 1841, p. 42—44. — 197.
- ⁶³ Авторът на анонимното съчинение „Observations on certain Verbal Disputes in Political Economy“ цитира тук първото издание на книгата на Малтус „Principles of Political Economy“. London, 1820, p. 75. — 206.
- ⁶⁴ D. Ricardo. „On the Principles of Political Economy, and Taxation“. Third edition, London, 1821, p. 36—41. — 218.
- ⁶⁵ *Servum pecus imitatorum* (раболепното стадо от подражатели) — перефразиране на думите „O imitatores, servum pecus!“ („О подражатели, раболепно стадо!“) от посланията на Хораций, книга I, послание 19. — 218.
- ⁶⁶ Тук се има пред вид онзи раздел от „Теории за принадлежната стойност“, в който Маркс прави критически разбор на възгледите на Рикардо за влиянието на колебанията на работната заплата върху производствените цени (виж К. Маркс; „Теории за принадлежната стойност“. Част II, стр. 196—211). — 219.

- ⁶⁷ Виж Th. Corbet. *An Inquiry into the Causes and Modes of the Wealth Individuals; or the Principles of Trade and Speculation Explained*. London, 1941, p. 100—102. — 225.
- ⁶⁸ Маркс има пред вид „Теории за принадлежната стойност“ (виж К. Маркс. „Теории за принадлежната стойност“. Част II, стр. 472—509, 587—591). — 229.
- ⁶⁹ Има се пред вид абсолютният общ закон за капиталистическото натрупване, формулиран от Маркс в I том на „Капиталът“ (виж настоящото издание, том 23, глава XXIII, стр. 653 — 654). — 239.
- ⁷⁰ „*Hinc illae lacrimae!*“ „Ето защо са тези сълзи!“ — думи от комедията на римския драматург Публий Теренций „Девојката от Андрос“, действие I, сцена първа. — 241.
- ⁷¹ Виж бележка 68. — 241.
- ⁷² Виж W. Roscher. „*System der Volkswirtschaft*“. Band I: „*Die Grundlagen der Nationalökonomie*“. Dritte, vermehrte und verbesserte Auflage, Stuttgart und Augsburg, 1858, § 108, S. 192. — 242.
- ⁷³ Маркс прави критически анализ на теорията за печалбата на А. Смит във II част на „Теории за принадлежната стойност“ (виж К. Маркс „Теории за принадлежната стойност“. Част II, стр. 231—246). — 242.
- ⁷⁴ „*Profit upon alienation*“ („печалба от продажбата“) — формула на Джеймс Стюърт („*An Inquiry into the Principles of Political Oeconomy*“. Vol. I, London, 1805, p. 244), съгласно която печалбата на капиталиста идва от продаването на стоката над стойността ѝ. Маркс анализира газн формула в „Теории за принадлежната стойност“ (виж К. Маркс. „Теории за принадлежната стойност“. Част I, стр. 8—9). — 248.
- ⁷⁵ Виж настоящото издание, том 23, стр. 328—329. — 248.
- ⁷⁶ Виж настоящото издание, том 23, стр. 328—329. — 248.
- ⁷⁷ D. Ricardo. „*On the Principles of Political Economy, and Taxation*“. Third edition, London, 1821, chapter VII. — 248.
- ⁷⁸ [E. West.] „*Essay on the Application of Capital to Land, with Observations shewing the Impolicy of any Great Restriction of the Importation of Corn*“. By a Fellow of University College of Oxford. London, 1815. — 260.
- ⁷⁹ Th. Chalmers. „*On Political Economy in connexion with the Moral State and Moral Prospects of Society*.“ Second edition, Glasgow, 1832, p. 88—89 and sqq. — 264.
- ⁸⁰ Виж настоящото издание, том 23, стр. 404. — 282.
- ⁸¹ Виж настоящото издание, том 24, стр. 94—108. — 287.
- ⁸² *Холандско-източноиндийската компания* съществувала от 1602 до 1798 г. Отличителни черти на дейността на компанията в Индонезия били насилственото затвърдяване и консервиране на докапиталистическите производствени отношения (робовладелски и феодални) и ограбването на покореното население с помощта на феодално-бюрократичния апарат на туземната власт, преминал в служба на холандците. Тя получавала огромни доходи от продажбата на изнасяните от Индонезия селскостопански продукти. По-късно в селското стопанство започнали прииудително

- да се въвеждат нови култури (особено кафе), добивите от които изцяло се предавали на компанията. В резултат на непрекъснатите големи, жестоко смазвани въстания, на обезлюдяването на страната, големите разходи за издържането на военните гарнизони и на общия упадък на някогашното могъщество на Хндерландия компанията фалирала и престанала да съществува. — 328.
- ⁸⁸ Виж бележка 72. — 329.
- ⁸⁴ Виж настоящото издание, том 23, стр. 525—536. — 330.
- ⁸⁵ Виж. W. Roscher. „System der Volkswirtschaft“. Band I: „Die Grundlagen der Nationalökonomie“. Dritte, vermehrte und verbesserte Auflage, Stuttgart und Augsburg, 1858, § 60, S. 103. — 346.
- ⁸⁶ Виж бележка 43. — 350.
- ⁸⁷ Виж бележка 82. — 352.
- ⁸⁸ Виж бележка 74. — 352.
- ⁸⁹ Според възгледите на древногръцкия философ Епикур, който бил общо взето материалист и атеист, съществуват безброй много светове. Те възникват и съществуват по свои собствени, естествени закони. А боговете, макар и да съществуват, се намират извън световите, в пространството между тях, и не оказват никакво влияние нито върху развитието на вселената, нито върху живота на човека. — 352.
- ⁹⁰ Маркс цитира произведението на Лутер по книгата: „Der sechste Teil der Bücher des ehrnwürdigen Herrn Doctoris Martini Lutheri“, Wittenbergk, 1589, S. 296, 297. — 354.
- ⁹¹ Маркс има пред вид рязкото падане от края на XV в. на ролята на Генуа, Венеция и градове на Северна Италия в транзитната търговия, което се дължало на великите географски открития от онова време: откриването на Куба, Хаити и Бахамските острови, Северна Америка, морския път за Индия около най-южната точка на Африка и най-после на Южна Америка. — 355.
- ⁹² [J. Massie.] „An Essay on the Governing Causes of the Natural Rate of Interest; wherein the Sentiments of Sir William Petty and Mr. Locke, on that Head, are considered“. London, 1750, p. 60. — 355.
- ⁹³ I. H. M. Poppe. „Geschichte der Technologie seit der Wiederherstellung der Wissenschaften bis an Ende des achtzehnten Jahrhunderts“. Band I, Göttingen. 1807, S. — 358.
- ⁹⁴ Цитираните в текста думи принадлежат на един от редакторите на вестник „La Voix du Peuple“ Шеве — автор на „първото писмо“ в книгата „Gratuité du Crédit“. Discussion entre M. Fr. Bastiat et M. Proudhon. Paris, 1850.
„La Voix du Peuple“ („Народен глас“) — всекидневник, издаван от Прудон; излизал в Париж от 1 октомври 1849 до 14 май 1850 г. — 368.
- ⁹⁵ „The Economist“ („Икономист“) — английско седмично списание за икономически и политически въпроси, излиза в Лондон от 1843 г.; орган на едрата промишлена буржоазия. — 383.
- ⁹⁶ Маркс иронично нарича К. Арнд „философ на кучешкия данък“, защото в специален параграф (§ 88, S. 420—421) в своята книга обосновава правилността и целесъобразността на данъка върху кучетата. — 388.

- ⁹⁷ *„The Daily News“* („Дневни новини“) — английски либерален вестник, орган на промишлената буржоазия; излизал под това заглавие в Лондон от 1846 до 1930 г. — 390.
- ⁹⁸ Виж [J. Massie.] *„An Essay on the Governing Causes of the Natural Rate of Interest; wherein the Sentiments of Sir William Petty and Mr. Locke, on that Head, are considered“*. London, 1750; D. Hume. *„Of interest“* (1752). In: *Hume, David*. *„Essays and Treatises on several Subjects“*. A new edition. In two volumes. Vol. I, containing Essays, moral, political, and literary. London, 1764 (по този въпрос виж също К. Маркс. „Теории за принадлезна стойност“. Част I, стр. 374—360). — 402.
- ⁹⁹ *„New-York Daily Tribune“* („Нюйоркска всекидневна трибуна“) — американски вестник, излизал от 1841 до 1924 г. През 40—50-те години имал прогресивна насока и се обявявал против робовладението. От август 1851 до март 1862 г. във вестника сътрудничел Маркс. По негова молба много статии за вестника били написани от Енгелс. През периода на реакцията в Европа след революцията от 1848—1849 г. Маркс и Енгелс използвали широко разпространения, прогресивен по онова време вестник, за да разобличават с конкретни материали недъзите на капиталистическото общество. През време на Гражданската война в Америка Маркс престанал да сътрудничи във вестника. Голяма роля за скъсването на Маркс с *„New-York Daily Tribune“* изиграли засилването в редакцията на привържениците за компромиса с робовладелците и отстъпването на вестника от прогресивните позиции. С течение на времето вестникът завивал все по-надясно. — 412.
- ¹⁰⁰ Гьоте. „Фауст“, част I, сцена пета* („Изба ^Т а на Ауербах в Лайпциг“). — 421.
- ¹⁰¹ Подробно за фонда за погашение на дълговете на Пит виж настоящото издание, т. 12, стр. 458—459. — 422.
- ¹⁰² Виж [Th. R. Malthus.] *„An Essay on the Principle of Population“*. London, 1798 р. 25—26. — 423.
- ¹⁰³ Има се пред вид следният документ: *„An Act for vesting certain Sums in Commissioners, at the End of every Quarter of a Year, to be by them applied to the Reduction of the National Debt (Anno 26 Georgii III, Regis, cap. 31)“*. — 423.
- ¹⁰⁴ *Молох* — бог на слънцето в религията на древна Финикия и Картаген, култът на който бил свързан с човешки жертвоприношения; по-късно името му станало синоним на свирепа всепоглъщаща сила. — 424.
- ¹⁰⁵ Маркс има пред вид следните трудове: J. St. Mill. *„Principles of Political Economy with some of their Applications to Social Philosophy“*. Second edition, vol. I, London, 1849, p. 91—92; H. Ch. Carey. *„Principles of Social Science“*. Vol. III, Philadelphia, 1859, p. 71—73; W. Roscher. *„System der Volkswirtschaft“*. Band I: *Die Grundlagen der Nationalökonomie*. Dritte, vermehrte und verbesserte Auflage, Stuttgart und Augsburg, 1858, § 45. — 425.
- ¹⁰⁶ *„Revue des deux Mondes“* („Списание на „Стария и Новия свят“) — двуседмично буржоазно литературно-художествено и публицистично списание, излиза в Париж от 1829 г. — 429.
- ¹⁰⁷ Виж бележка 2 (1). — 431.
- ¹⁰⁸ След отменяването на монопола на Източноиндийската компания върху търговията с Китай (1833 г.) английски частни търговци започнали усилено да проникват

- на китайския пазар. Особено големи размери взела контрабандната търговия с опиум, подкрепяна с всички средства от английското правителство, което съзнателно потъпквало законите и държавните интереси на Китай и съдействувало за масовото отравяне и разрушаване на здравето на китайците. В отговор на решителните действия на китайските власти против контрабандния внос на този наркотик в тяхната страна англичаните започнали първата „опиумна“ война (1839—1842 г.), която завършила със сключването на неравноправен и грабителски за Китай договор. — 434.
- ¹⁰⁹ *Консигнация* (consignatio, буквално — подпис, писмено потвърждение) — разновидност на комисионната продажба на стоки в чужбина, при която износителят (консигнантът) изпраща стоката в склада на чуждата фирма (консигнатора), за да я продаде при определени условия. — 435.
- ¹¹⁰ За съдържанието и значението на банковия акт от 1844 г. виж настоящия том, глава XXXIV, „Принципът на паричното обръщение“ и английското банково законодателство от 1844 г.“ — 436.
- ¹¹¹ „The Manchester Guardian“ („Манчестерски страж“) — английски буржоазен вестник, основан в Манчестер през 1821 г., орган на привържениците на свободната търговия (фритредерите), по-късно орган на либералната партия. — 436.
- ¹¹² *Ломбард стрийт* — улица в Сити (финансовия център на Лондон), на която се намират редица големи банки; синоним на лондонския паричен пазар. — 437.
- ¹¹³ *Минсинг лейн* — улица в Лондон, център на търговията на едро с колониални стоки — 437.
- ¹¹⁴ Виж бележка 2 (2). — 440.
- ¹¹⁵ „*Currency principle*“ („Принцип на паричното обръщение“), или „парична школа“ — една от разновидностите на школата, която застъпвала количествената теория за парите. Нейните представители твърдели, че стойността и цената на стоките се определят от количеството на парите в сферата на обръщението. Те си поставяли за цел поддържането на устойчиво парично обръщение и като единствено средство за това смятали осигуряването на задължително златно покритие на банкнотите и регулирането на тяхното емитиране с оглед на вноса и износа на благородни метали. Като изхождала от погрешните си теоретични предпоставки, „паричната школа“ смятала, че решаващата причина за икономическите кризи на свръхпроизводство е нарушаването на прокламираните от нея закони за паричното обръщение. Теорията на тази школа била популярна в Англия през първата половина на XIX в. Опитите на английското правителство да се опре на тази теория (банковият акт от 1844 г.) обаче нямали никакъв успех и само потвърдили научната ѝ несъстоятелност и абсолютната ѝ неприложимост на практика (виж също настоящия том, глава XXXIV“ „Принципът на паричното обръщение“ и банковото законодателство от 1844 г.). — 445.
- ¹¹⁶ Има се пред вид фирмата Ермен и Енгелс. — 457.
- ¹¹⁷ Виж бележка 110. — 461.
- ¹¹⁸ „*The Times*“ („Времена“) — най-големият английски ежедневник с консервативна насока, основан в Лондон през 1785. — 467.
- ¹¹⁹ Виж настоящото издание, том 24, стр. 30—39. — 474.
- ¹²⁰ Виж бележка 115. — 476.
- ¹²¹ Виж настоящото издание, том 13, стр. 90. — 477.
- ¹²² Виж настоящото издание, том 13, стр. 134—137; том 23, стр. 156—157. — 483.